

Population

2015, ročník 70, číslo 1

Úvodní článek **Migrace mezi Afrikou a Evropou (MAFE): Pochopení migrace z hlediska přistěhovalectví** (C. Beauchemin, s. 7–12) seznamuje s projektem MAFE, který se v kontextu „africké invaze“ zabývá nejen migrací z Afriky do Evropy, ale migrací mezi Afrikou a Evropou obecně. To navozuje i úvodní poznámka, že mezinárodní migraci nelze chápat jen jako přistěhovalectví. Migrační toky nejsou podle demografů jednosměrné, ale jsou i vratné. Šetření se týkalo tří afrických zemí – Ghany, Demokratické republiky Kongo a Senegalu. Uvedeny jsou i jednotlivé instituce, které se projektu účastní. Jsou z Belgie, Španělska, Francie, Ghany, Velké Británie, Itálie, Holandska, Konga a Senegalu. V další části pak autor seznamuje s otázkami, se kterými se účastníci v rámci celého šetření zabývají. Tomuto tématu se věnují i další příspěvky.

C. Beauchemin navazuje s příspěvkem **Migrace mezi Afrikou a Evropou (MAFE): Úvahy nad konstrukcí a omezení multisitučního průzkumu** (s. 13–39) a připomíná přeceňování subsaharské migrace v Evropě z hlediska jejího významu (příklad 19 370 osob konžské populace v Belgii v roce 2010 představuje 14,8 % Konžanů žijících v Evropě, a 1,7 % Konžanů žijících mimo vlastní Kongo). A to právě proto, že africká migrace je špatně prezentovaný fenomén, pro který je velmi malý dostatek kvantitativních údajů. I z tohoto důvodu byl projekt migrace mezi Afrikou a Evropou (MAFE) navržen k získání originálních kvantitativních dat, která ukážou jiný pohled na africkou migraci (více než 4 000 dotazníků bylo vyplněno v Africe a přes 5 400 dotazníků individuálních životopisů bylo kompletováno dotazovanými migranty v Evropě vracujícími se zpět a dotazovanými trvale žijícími v Africe). Text seznamuje s metodikou šetření MAFE, jehož cílem bylo umožnit analýzu migračních trendů a jejich příčin a důsledků na mikroúrovni (inspirací byl „Mexican Migration Project – Massey, 1987“ a projekt „Push and Pull of international Migration – Groenewold et Bilsborrow, 2008“).

Vzhledem ke zvyšujícímu se podílu žen v mezinárodní migraci využili autoři S. Vause, S. Toma

a C. Richou ve svém článku **Můžeme mluvit o feminizaci migrace ze Senegalu a Demokratické republiky Kongo?** (s. 41–67) údajů již jmenovaného šetření MAFE ke zkoumání toho fenoménu u Senegalu a republiky Kongo. Obdobně jako v jiných textech se autoři nejdříve věnují obecným otázkám, jako je feminizace migrace a vztahu mezi genderovým systémem a migračním schématem. Podrobně seznamují se zjištěnými daty a to včetně pětice grafů s feminizací migračních konžských a senegalských toků. Řada zjištění se dá shrnout do rozdílné tendence mezi oběma zeměmi. Znaky nárůstu autonomní ženské migrace lze konstatovat v případě konžské migrace, kdežto v případě Senegalu se podstatná změna neobjevuje. To autoři mj. přisuzují stále živému patriarchálnímu systému a tužší tradiční genderové normě v Senegalu a odlišnému stavu v republice Kongo.

Reemigrace, kterou se studie **Jaké jsou faktory vícečetné migrace v Evropě? Senegalské migrace mezi Francií, Itálií a Španělskem**, S. Toma, El. Castagnone, s. 69–101) zabývá, je jev málo studovaný, neboť se většinou předpokládá, že migrace je takový unikátní jev, že se jedná o trvalý pobyt v zemi určení. Šetření provedené na několika místech migrace mezi Senegalem na jedné straně a Francií, Itálií a Španělskem na straně druhé ukazuje, že opětovná migrace v rámci Evropy není nikterak ojedinělá. Zjištěné výsledky dokládají, že u osob s nízkou kvalifikací, osob samostatně výdělečně činných nebo nezaměstnaných a u těch, kteří nemají povolení k dlouhodobému pobytu, je značně pravděpodobné, že budou opět migrovat.

V příspěvku **Záměr a realizace zpětné migrace v Senegalu a Demokratické republice Kongo** (M. L. Flahaux, s. 103–134) nalezneme široce pojatý pohled na vývoj zpětné migrace obyvatel obou zemí. V úvodu autor uvádí příslušnou literaturu k tématu a kontextové souvislosti výzkumu. Především je hodnocen i vývoj politicko-ekonomické situace v souvislosti se záměrem a skutečným návratem zpět. Samotná anketa byla realizována jednak v obou zemích (Dakar a Kinshasa) a pak v evropských státech – Francii, Itálii, Španělsku, Belgii a Velké Británii. Článek podrobně rozebírá zjištěné skutečnosti, které dokumentuje v pěti tabulkách. Pro konkrétní představu uveďme, že již v době svého příchodu do Evropy méně než polovina migrantů zvažuje návrat do své země (43 % Senegalců a 49 % Konžanů).

V příspěvku **Je mezinárodní migrace faktor rozvodu? Ghanské páry v Ghaně a v zahraničí** (K. Carls, V. Mazzucato, s.135–161) autoři zkoumají dopad mezinárodní migrace na pravděpodobnost rozvodu na příkladu ghanských párů dotazovaných v roce 2009. Po shrnutí obecných souvislostí, včetně pohledu na konkrétní situaci v rozvodovosti v Ghaně a subsaharské Africe autoři popisují zjištěná data. Srovnávají přitom údaje o manželských párech, které migrovaly

ať již jako pár či samostatně muž či žena, s páry bez migrační zkušenosti. Analýza jako základní poznatek uvádí, že migrující páry mají vyšší rozvodovost než nemigrující páry. Děje se tak zejména tehdy, migrovala-li samostatně žena, případně žena s manželem. Zjištěné výsledky uvádí tabulky v textu, v příloze jsou uváděna data ze šetření.

LP

Population

2015, ročník 70, číslo 2

Text s názvem **Maskulinizace porodů. Zásoby a znalosti** (Ch. Z. Guilmo, s. 199–264) se zabývá relativně novým jevem v demografii – maskulinizací porodů spojenou s prenatalním výběrem podle pohlaví. Dostupná data od roku 1980 ukazují na existující nerovnováhu mezi pohlavími ve vybraných zemích Asie (zejména v Číně, Indii, zakavkazských státech – Azerbajdžánu, Arménii, Gruzii) a východních zemích Evropy (země bývalé Jugoslávie). Autor shrnuje tři základní vlivy determinující v kombinaci tento stav. Prvním z nich je preference dětí mužského pohlaví, daná přetrvávajícími rodinnými a sociálními faktory, dále objevení se reprodukčních technologií umožňujících prenatalní volbu a pokles porodnosti zvyšující riziko potomsa bez chlapců. K dispozici jsou v textu rovněž závěry analýz důsledků maskulinizace ve světě a především v příslušných zemích reprezentujících kolem 40 % světové populace a její vliv na budoucí skladbu obyvatel v jednotlivých zemích. Autor zmiňuje i případné úpravy sociálních systémů spojených s touto nerovnováhou, přičemž politické reakce zabývající se prenatalní diskriminací se zdají velmi málo účinné. Článek doplňuje velice rozsáhlý seznam použité literatury.

Ve druhém příspěvku **AIDS a náboženský život v Malawi: přehodnocení vlivu populační dynamiky na kulturní chování** (s. 265–293) se autor J. Trinitapoli

zabývá v kontextu epidemie AIDS vztahem mezi náboženstvím a demografickým vývojem v Malawi. Tedy v zemi, která je na osmém místě v rozšíření nemoci a 11 % dospělých je nakaženo. Analýza dostupných dat a anketní rozhovory ukázaly, že v zemi, kde více než 98 % obyvatel žije na venkově a přes 60 % z nich je pod vlivem církve, jsou náboženské předpisy modifikovány epidemií. To se projevuje jak u uzavírání manželství, tak v případě rozvodů. Za následek to má výslovné zahrnutí informací o AIDS do náboženských požadavků týkajících se sexuality a zejména založení rodiny.

Vysoká porodnost existující na palestinských územích (v roce 1990 6,2 dítěte na ženu, a 4,1 dítěte připadajících na ženu v roce 2009), a to bez ohledu na poměrně značnou úroveň vzdělání palestinských žen, vede autorky (S. Memmi – A. Desgrées du Lou) v příspěvku **Genderové vztahy a antikoncepční postupy mezi palestinskými páry** (s. 295–330) k zajímavým otázkám. Zdrojem dat je sekundární analýza dat z roku 2006 se zaměřením na zdraví (Palestinian Family Health Survey), doplněná hloubkovými rozhovory vedenými v roce 2011. Autorky se především zabývají analýzou míry používání antikoncepce, vlivem manželů na volbu antikoncepčních postupů a genderovými vazbami. Připojeny jsou přílohové tabulky seznamující s kvantitativními charakteristikami šetření v roce 2006.

V posledním článku s názvem **Teorie plodnosti: demografové pod vlivem?** (s. 331–373) jeho autor H. Léridon seznamuje v historickém pohledu s vývojem teorií plodnosti. Představuje přitom 23 základních textů obsažených v příručce vydané v roce 2014.¹⁾

1) Léridon, Henri. *Les théories de la fécondité*. Paris: Ined éditions, 2014, 512 p. ISBN 978-2-7332-2024-5.

Vlastní teorie plodnosti se objevily až s konstituováním společenských věd v 19. století a byly vázány na odpovídající kvantitativní statistická data. Do té doby se úvahy o plodnosti objevovaly především ve filosofii, etice či náboženství. Nové teorie plodnosti sebou přináší sociální a ekonomické transformace v evropských zemích probíhající souběžně s demografickým přechodem. Prvenství ve tvorbě teorií přitom

připadá na celou řadu oborů – antropologie, sociologie, mikroekonomie, psychologie či politologie. Demografie samotná, vytvářející se především jako kvantitativní obor, přistupuje k teoretickým přístupům opožděně. Autor konstatuje, že neexistuje žádná teorie plodnosti, která by prezentovala konsensus.

LP

Population et Sociétés

2015, č. 522–526

Květen, č. 522

Jsou měřitelné environmentální migrace?

(*J. Veron, V. Golaz*)

Z hlediska současné situace (září 2015) se autoři zabývají méně aktuální ale velice zajímavou otázkou – migrací způsobenou přírodními katastrofami či širšími klimatickými změnami (mimo stále častější přírodní katastrofy to jsou očekávaná zvednutí hladiny moří a s tím spojené zatopení pevniny). Kladou si přitom otázku obsaženou v samotném názvu. V textu připomínají složitost definování environmentální migrace a její souvislost s dalšími vlivy ovlivňujícími migraci. V případě přírodních katastrof zdůrazňují širokou škálu možných forem migrace v závislosti na typu katastrofy (uvádějí řadu případů počínaje indickým Bhopalem, přes nejrůznější cyklony a uragany – Katrina v USA, až po tsunami a katastrofu v japonské prefektuře Fukushima. V případě dopadu klimatických změn to je zejména vzestup mořské hladiny (např. Nizozemí nebo delta Gangu v Indii), kde je mobilita adaptační strategií na tyto změny. Připojeny jsou dva grafy a speciální odkazy v rámečcích.

Červen, č. 523

Frekvence narození malých plodů: jaký vliv má úroveň vzdělání matky

(*L. Panico, M. Tò, O. Thévenon*)

Obsah textu charakterizují názvy jednotlivých podkapitol. Porodní váha jako indikátor zdravotního stavu při narození; Nižší vzdělání ženy, vyšší riziko narození dítěte s nízkou porodní hmotností; Význam příjmu nebo ekonomického postavení matky či rodiny; Vliv tabáku a alkoholu konzumovaného během těhotenství; Sociální nerovnost a její vliv na zdraví dítěte při narození: srovnání mezi Velkou Británií a Francií. V příspěvku nechybí podrobné údaje o provedeném šetření a ilustrující grafy.

Červenec–srpen, č. 524

Zemřít u sebe: převažující přání, které je málo frekventované

(*S. Pennec, J. Gaymu, F. Riou, E. Morand, S. Pontone, R. Aubry, Ch. Cases*)

Kolektiv autorů vychází z šetření „Konec života ve Francii“ provedeného koncem roku 2009. Úmrtí doma převažovalo zhruba do roku 1950 nejenom ve Francii, ale i v jiných západních zemích. V dalších desetiletích až do současnosti však výrazně nastupovalo místo v institucích, zejména v nemocnicích. Ve Francii dnes doma umírá zhruba 26 % ze všech zemřelých, přičemž u dalších zemí je tento podíl ještě nižší. V celé řadě případů typ nemoci nedovoluje ponechávat nemocného v domácím ošetření, ale je nutná hospitalizace v nemocnici či jiném zdravotnickém zařízení. Lékaři a pracovníci nemocnic však při konci života pacientů prosazují účast rodinných příslušníků. Výmluvně jsou zařazené grafy, které ukazují místo pobytu žen a mužů v různém čase v době před úmrtím, průběh posledního měsíce života u domácích pacientů podle druhu onemocnění a rozdělení zemřelých podle zúčastněných osob v době úmrtí a v průběhu konce života.

Září, č. 525

Všechny země světa 2015

(G. Pison)

V intervalu dvou let je vždy číslo bulletinu věnované podrobnému přehledu prakticky všech zemí světa (zjednodušeně ty, které dosahují minimálně počtu 150 tisíc obyvatel). Hlavní srovnávací tabulka zahrnuje jednotlivé země uspořádané podle geopolitického rozložení, přičemž za každou zemi je uváděno dvanáct zejména demografických údajů. Jsou to především rozloha, počet obyvatel, natalita, mortalita, projekce počtu obyvatel do roku 2050, věková struktura obyvatel, syntetický ukazatel plodnosti (počet narozených dětí připadajících na ženu), naděje na dožití a další. V následujících osmnácti detailnějších tabulkách jsou uváděna pořadí zemí u jednotlivých ukazatelů. Součástí tabulek je také zvýrazněný údaj za Evropskou unii, svět a metropolitní Francii. Tabulkový přehled doprovází i krátký komentující text začínající uvedením celkového počtu obyvatel světa v roce 2015 – 7,3 miliardy osob.

Říjen, č. 526

Demografické benchmarky 1945–2015

(J. Veron)

K sedmdesátému výročí založení INEDu (Národního institutu demografických studií) je toto číslo věnováno přehledu důležitých dat prezentujících podstatné demografické změny za uvedených sedmdesát let trvání institutu. V příspěvku je jako první zmíněn rok založení institutu v roce 1945 demografem Alfredem Sauvym, dosažení významného počtu obyvatel jednotlivých zemí (nejčastěji se jedná o hranici 100 milionů) a rovněž světa, dále objev antikoncepční pilulky a její zavedení do reálného života, důležitá demografická data za Francii, kampaně na omezení porodnosti v Číně, vývoj naděje na dožití, významná demografická setkání atd. Několik dat prezentuje i očekávané události jako např. v roce 2022 se Indie stává nejlidnatější zemí světa a v roce 2056 dosáhne světová populace 10 miliard osob.

LP

Comparative Population Studies – Zeitschrift für Bevölkerungswissenschaft

2012, 37, 1–2. Wiesbaden: Federal Institute for Population Research

Zvláštní vydání německého odborného časopisu pro demografii a populační vědu s titulem **Přehodnocení migrace v dobách hospodářské krize v Evropě** prezentuje výsledky stejnojmenné mezinárodní konference uspořádané v Berlíně v prosinci 2010. Konference se pokoušela najít odpovědi na otázky, do jaké míry se odrazila v té době již doznávající hospodářská krize na zaměstnanosti migrantů a zda existují nějaké srovnatelné historické precedenty či regionální příklady pro zvládnání takových krizových situací.

V předmluvě vydavatelé tohoto dvojčísla *Felicitas Hillmann, Anne v. Oswald a Andrea Schmelz* odkazují na zprávy mezinárodních organizací OECD, ILO

či Světové banky z let 2009 a 2010, podle kterých hospodářská krize zasáhla zejména nejzranitelnější skupiny obyvatel, mezi něž, zpravidla kvůli svému specifickému právnímu statusu, patřili i migranti a uprchlíci. Populace migrantů zaznamenala rychlejší nárůst nezaměstnanosti než domácí obyvatelstvo, ať již z důvodu, že migranti, zejména pak muži, byli silněji zastoupeni v krizi nejvíce postižených odvětvích (zpracovatelský průmysl či stavebnictví) nebo z důvodu jejich zpravidla nižšího vzdělání či častější práce na dobu určitou. Organizace Migration Policy Institute ve své zprávě z podzimu 2010 zase uvedla, že dva roky po krizi došlo jak k markantnímu

zpomalení legální i ilegální imigrace do zemí EU, tak i k významnému poklesu remitancí posílaných imigranty do zemí svého původu. Autoři upozorňují na zjevnou skutečnost, že izolované vnímání pracovní migrace není k pochopení komplexity migrace v dobách ekonomické krize dostačující, neboť obzvláště v těchto těžkých časech se rozvíjejí možné vzájemné vazby mezi různými formami migrace, resp. regulace jedné formy může způsobit nárůst významu jiné.

Příspěvek autorky *Christiane Kuptsch* s názvem **Hospodářská krize a politika pracovní migrace v Evropě** zkoumá změny kurzu migrační politiky v evropských státech po roce 2008 v důsledku ekonomické a finanční krize z makroekonomické perspektivy. Autorka se zaměřuje zejména na analýzu rozdílů a podobností migračních politik ve významných migračních zemích, jako jsou Velká Británie, Irsko, Francie, Itálie, Španělsko či Švédsko. Zmiňuje však i Českou republiku a její program dobrovolných návratů určený pro legálně přistěhovalé občany mimo EU s platným povolením k pobytu. Konstatuje, že lze v zásadě vymezit čtyři druhy reakcí spatřované v migrační politice vyspělých evropských zemí po ekonomické krizi: ztížení podmínek pro nové přistěhování, posílení ochrany pracovního trhu pro domácí pracovní sílu, důslednější potírání nelegální imigrace a podpora návratu pracovních migrantů do zemí původu. Krize rovněž vedla ke změně perspektivy, pokud jde o roli státu v hospodářství, která je nově vnímána jako prospěšná, nikoliv jako nežádoucí. Díky hospodářské krizi jsou migranti čím dál více považováni za ekonomické aktéry namísto bezpečnostní hrozby a tento vývoj poskytl státu prostor pro uplatňování jeho ochranné role ve vztahu k zahraničním pracovníkům. Podotýká však, že okamžité změny politického kursu ve formě nových zákonů nejsou vždy z důvodu platných bilaterálních či multilaterálních smluv dost dobře možné, a proto jsou spíše preferovány reformy již zavedených pravidel či jejich přísnější uplatňování, neboť mohou být po skončení krize snadněji a rychleji zrušeny.

Analytická studie s názvem **Integrace pracovního trhu a veřejné vnímání imigrantů: srovnání mezi Německem a Španělskem během ekonomické krize**, kterou připravil autorský kolektiv *Dirk Godenau, Dita Vogel, Vesela Kovacheva a Yan Wu*, zkoumá odlišné dopady hospodářské krize v obou zemích jak na pracovní

trh obecně, tak především na pracovní imigranty a jejich integraci na tomto trhu. Hlavní příčinu diferencovaného vývoje po vypuknutí světové ekonomické deprese vysvětlují rozdílnou povahou hospodářského růstu Německa a Španělska v předkrizovém období. Ve Španělsku byl výraznější a na masivní tvorbě pracovních míst založený hospodářský růst umožněn díky zvýšené nabídce pracovních sil v důsledku imigrace, která byla podporována víceméně tolerantní vládní migrační politikou. Naproti tomu restriktivní migrační politika v Německu bránila nárůstu pracovní síly a povzbuzovala spíše kapitálově intenzivní růst, který ztěžoval integraci nízko kvalifikovaným domácím pracovníkům a zvláště pak přistěhovalcům. Svá tvrzení autoři dokládají na datech o růstu zaměstnanosti a produktivity práce v letech 1998–2007, dále na údajích o vývoji migračního salda a podílu cizinců na celkové populaci, které doplňují přehledem přijatých opatření na poli vnitřní migrační politiky. Rázantní propad zaměstnanosti v důsledku hospodářské krize byl zaznamenán ve Španělsku a nejvíce jím byli postiženi imigranti a mladší pracovníci kvůli jejich významnému zastoupení v segmentech dočasných a neformálních zaměstnání, které byly krizí zasaženy nejsilněji. Naproti tomu v Německu došlo v letech 2008–2010 u cizinců k mírnému nárůstu zaměstnanosti, nicméně jejich míra nezaměstnanosti, stejně jako ve Španělsku, výrazně převyšovala hodnotu domácí populace. Hospodářská krize měla rovněž za následek, že části obyvatelstva v obou zemích se staly ve vztahu k přistěhovalectví skeptičtější. Nicméně se podle autorů nezdá, že by existovala nějaká souvislost mezi vážností krize a veřejnými debatami o migraci, neboť v Německu byly vedeny s podobnou intenzitou jako v mnohem silněji zasaženém Španělsku. Veřejné vnímání migrace jako nebezpečí je tak spíše než aktuálními hospodářskými faktory ovlivněno dědictvím dřívějších migračních pohybů a migračních politik.

V případové studii nazvané **Silnější vliv, méně pochopení s podtitulem Reakce mezivládních organizací v západní Evropě na nežádoucí migraci během hospodářských krizí ve srovnání** poskytuje *Irial Glynn* historické srovnání vlivu mezivládních organizací na nežádoucí migraci v západní Evropě od 30. let minulého století. Konkrétně se zaměřuje na tři krizová období – světovou hospodářskou krizi ve 30. letech, ekonomickou recesi v polovině 70. a na začátku

80. let v důsledku ropných šoků a poslední globální finanční krizi. Hodnocení mezivládních organizací se týká Společnosti národů ve 30. letech a od 70. let pak Evropské komise. Společnost národů se ve 30. letech 20. století snažila na nadnárodní úrovni řešit otázku německých židovských uprchlíků prchajících před nacistickým režimem. Evropská komise v době ropných krizí a stoupající rasové nesnášenlivosti na přelomu 70. a 80. let apelovala na respektování práv pracovních migrantů a jejich rodin ze třetích zemí ve členských zemích a prosazovala přijetí společné migrační politiky. Autor dospívá k závěru, že možnosti Evropské komise ovlivňovat politiku západoevropských států v oblasti nežádoucí migrace a uprchlíků se od doby neúspěšných pokusů Společnosti národů ve 30. letech podstatně zvýšily, především před poslední ekonomickou krizí. Nárůst moci ze strany Evropské komise je však podle něho vykopen poklesem jejího pochopení či shovívavosti, jelikož Brusel nahlíží na nežádoucí migraci už nejen jako na sociální a kulturní téma, ale čím dál více i optikou bezpečnosti a justice a díky tomu zaujímá stanovisko, které vykazuje velkou podobnost s restriktivním přístupem západoevropských zemí.

Piotr Plewa ve svém příspěvku **Dopady programů dobrovolných návratů na migrační toky v kontextu hospodářských krizí 1973/74 a 2008/09** analyzuje strategii Španělska pro dobrovolný návrat migrantů, včetně programu, který byl zaveden speciálně na podporu migrantů zasažených dopady ekonomické krize v letech 2008–09. Politika dobrovolného návratu byla v Evropě poprvé implementována v kontextu první ropné krize v letech 1973–74 v některých státech západní Evropy s velkým kontingentem pracovních migrantů ze třetích zemí (Francie, Německo, Nizozemí, Belgie). Západoevropské programy pro dobrovolný návrat ze 70. a 80. let, stejně jako poslední španělské programy však dokázaly přimět ke spolupráci pouze malý počet migrantů a jejich domovských zemí. Autor proto představuje čtyři politická opatření, která mají čelit nově vznikajícímu trendu značného podílu migrantů zůstávajících ve Španělsku namísto návratu do své vlasti a doplnit zavedené programy dobrovolných návratů. Španělským úřadům doporučuje: 1) úplnou pracovní a sociální integraci ve Španělsku usazených migrantů, kteří se nemohou vrátit okamžitě; 2) zajistit těmto migrantům přiměřené pracovní a životní podmínky; 3) podporovat racionalizaci a mecha-

nizaci produkce spolu s přemístěním výrobních závodů z pracovně nejnáročnějších odvětví do zahraničí; 4) posílit udržitelný rozvoj v zemích původu migrantů. V analýze se opírá o každoroční zprávy SOPEMI o migračních trendech v zemích OECD i o výsledky několika španělských průzkumů mezi pracovními migranty, poukazuje však na významné omezení při sběru dat kvůli nedostatku informací o pohlaví, věku, rodinném stavu, dosaženém vzdělání a ekonomické aktivitě migrantů, které nejsou ve formulářích některých programů vůbec požadovány, a pokud ano, tak nejsou migranty často vyplněny.

Historizující a obecnější pohled na migraci přináší příspěvek **Transformace v průběhu času nebo náhlá změna: historické perspektivy masové migrace a lidských životů**, jehož autorem je *Dirk Hoerder*. V úvodu diskutuje četné problémy soudobých debat o migraci na pozadí světové finanční krize a nabízí jako paralelu pro srovnání některé historické migrační proudy a jejich perspektivy. Hoerder považuje jak ropnou krizi v letech 1973–74, tak poslední globální ekonomickou krizi 2008–09 za vyhrocené a ziskuchtivými elitami uměle vyvolané události. Masové migrace byly podle jeho názoru historicky příliš málo zasazeny do kontextu převládajících ideologií a celkově měly tendenci poslední ekonomickou krizi v jejich dopadech na migranty podcenit. Zdůvodňuje to silným soustředěním migračního výzkumu na úroveň národních států a argumentuje, že pro migranty se stěhování fakticky odehrává mezi dvěma lokalitami a nikoliv mezi státy. V rámci analýzy geografie migračních trajektorií přichází se sjednocujícím transkulturním přístupem, který definuje hranice přesahující, kulturní prostory v důsledku existujících globálních nerovností, pramenících z nastavených pravidel světového obchodu. V ekonomickém pojetí chápe migraci jako rozvojovou pomoc poskytovanou méně rozvinutými zeměmi vyspělým ekonomikám a společností. Každý ekonomický migrant v produktivním věku totiž podle něho přesouvá do hostitelské země bezúplatně svůj lidský kapitál získaný v zemi svého původu a přispívá k tvorbě jejího sociálního kapitálu. Hostitelská země navíc inkasuje příjmy z daní migrantů, aniž by musela tyto prostředky zpětně investovat do jejich tréninku či vzdělávání. Zdůrazňuje také význam remitancí zasílaných migranty svým rodinám a příbuzným v zemi původu. Nejenže pomáhají konsolidovat a zlepšit

jejich rodinný status, ale zároveň jim umožňují v rodné zemi zůstat, čímž sekundárně redukuje migrační potenciál. V závěru autor nabádá k většímu politickému pochopení pro probíhající globální migrační pohyby.

Závěrečná případová studie české socioložky *Markéty Rulíkové* nazvaná **Reakce mezi přistěhovalci v České republice na hospodářskou krizi: faktory brzdící a bránící návratu do vlasti** se zabývá dopady poslední světové hospodářské krize na imigraci v České republice. Autorka dospívá k poznání, že v oblasti imigrace relativně nezkušená země, která přilákala velké počty ekonomických migrantů teprve v posledním desetiletí, opakovala stejné historické chyby jako západoevropské země během ropné krize v 70. letech minulého století. Nejprve slibný ekonomický růst na začátku nového tisíciletí umožnil české vládě ignorovat takové otázky imigrace jako je regulování jejího přílivu či integrace migrantů do většinové společnosti. Pozdější náhlý úbytek pracovních míst koncem roku 2008 proto zastihl zemi nepřipravenou. Ve snaze snížit míru nezaměstnanosti a ztlumit sociální nepokoje nabídla Česká republika zahraničním pracovníkům, kteří si zvolili dobrovolné vycestování do své vlasti, finanční podporu, nicméně úřady přecenily ochotu

cizinců k návratu do svých zemí. Studie se opírá jak o autorčin terénní průzkum provedený mezi účastníky vládou podporovaného programu dobrovolných návratů, tak o její etnografickou hloubkovou studii realizovanou mezi vietnamskými, ukrajinskými a mongolskými komunitami žijícími v Praze. Výsledky ukazují, že většina imigrantů se rozhodla navzdory mnohdy extrémnímu zhoršení životních podmínek zůstat v České republice. Nezaměstnaní cizinci tak upřednostnili překlenutí krize uvnitř sociálních sítí svých komunit nebo přijetím nelegální práce v Česku před předčasným návratem do svých chudobou zasažených zemí původu. Autorka také podrobně zkoumá různorodé individuální důvody a motivace imigrantů, které je přiměly i přes ztrátu zaměstnání, zneužívání ze strany zaměstnavatele či zprostředkovatele práce či potenciálně hrozící vyhoštění v zemi zůstat. Příspěvek rovněž přináší alternativu k pull-push modelu, když zohledňuje jak ekonomické, tak i kulturní faktory, které návrat migrantů do zemí jejich původu buď brzdí (stud z neúspěchu v zahraničí, existence podporující komunity), nebo mu i zcela zabraňují (neúnosné cestovní náklady, značné dluhy).

Štěpán Moravec

SLOVENSKÁ ŠTATISTIKA A DEMOGRAFIA

25. ROČNÍK, 4/2015

I. VEDECKÉ ČLÁNKY

Štefan Rychtárik, Pavol Latta | Hľadanie rovnovážnych cien bytov na Slovensku

Daniel Michniak | Niekoľko poznámok o dochádzke do zamestnania na Slovensku na základe údajov zo sčítaní obyvateľov v rokoch 2001 a 2011

Marcela Káčerová, Gabriela Nováková | Úmrtnosť ako jeden z ukazovateľov zdravotného stavu obyvateľstva Slovenska

Branislav Šprocha, Terézia Šprochová | Plodnosť žien na Slovensku podľa výsledkov sčítania ľudu 1930

Vladimíra Želonková | Elektronické zručnosti a využívanie informačno-komunikačných technológií (ikt) domácnosťami na Slovensku

Vydáva Štatistický úrad Slovenskej republiky (vychází 4x do roka), distribuuje a objednávky přijímá ŠÚ SR, informační servis, Miletičova 3, 824 67 Bratislava 26, Slovenská republika, cena výtisku 5 €, cena ročního předplatného 20 €

SOCIOLOGICKÝ ČASOPIS CZECH SOCIOLOGICAL REVIEW

2015, ročník 51, číslo 2

STATI

Petr Vašát, Josef Bernard | Formování komunit, nebo sociální integrace? Analýza personálních sítí ukrajinských imigrantů v Plzni

Karel Kouba | Proč ubývají voliči a neplatné hlasy ve druhých kolech českých senátních voleb?

Dana Hamplová | Nesezdané soužití – společné bydlení bez společné peněženky?

Zdeněk R. Nešpor | Baťov 1940 – první český empiricky podložený výzkum v oblasti sociologie práce

SOCIOLOGICKÝ ČASOPIS CZECH SOCIOLOGICAL REVIEW

2015, ročník 51, číslo 4

STATI

Jana Straková, Jaroslava Simonová | Výběr základní školy v ČR a faktory, které jej ovlivňují

Silvie R. Kučerová, Jan D. Bláha, Zuzana Pavlasová | Malé venkovské školy na trhu se základním vzděláváním: Jejich působnost a marketing na příkladu Turnovska

Simona Weidnerová, Petr Matějů | Hodnotový kontext volby mezi kariérou a domácností: mezinárodní srovnání

Ján Sopóci, Anna Hrabovská | Kultúrno-behaviorálna podmienenosť nerovností v oblasti zdravia na Slovensku

Ján Sopóci, Anna Hrabovská | Kultúrno-behaviorálna podmienenosť nerovností v oblasti zdravia na Slovensku
– APENDIX

Sociologický časopis / Czech Sociological Review

Recenzovaný oborový vědecký časopis vydávaný Sociologickým ústavem AV ČR, v.v.i.

Přináší zásadní stati rozvíjející českou sociologii.

Obsah časopisu (od roku 1993) je uveřejněn na internetu na URL <http://sreview.soc.cas.cz>

Vychází 6x ročně (4x česky, 2x anglicky).

Cena jednoho výtisku bez DPH je 85 Kč. Předplatné na rok je 510 Kč.

Informace o předplatném a objednávky vyřizuje:

Sociologický časopis/Czech Sociological Review – redakce,

Jiřská 1, 110 00 Praha 1, tel. 221 183 217–218,

fax 222 220 143, e-mail: sreview@soc.cas.cz